

keskustelua

Hukkuvan ääni uussubjektivismiin suosta

Kuultuani Pertti Hemänuksen minulle kohdistamat välihuudot viime *Tiedotustutkimuksessa* olen joutunut repäisemään vaatteeni, pukeutumaan säkkiin ja ripottelemaan tuhkaa päälleni. Osoittavathan nuo huudot että olen ajautunut - ehkä subjektivistien mieltymysten ajamana, ehkä taitavan manipulaation uhrina - pois objektiivisen tieteen tieltä pitkälle uussubjektivismiin suohon.

Häpeän puna leviää poskilleni kun kuulen että olen monisteessani *Tiedotustutkimus: teitä ja tienviittoja* langennut sympatisoimaan - jopa hyvin voimakkaasti - tiettyjä tiedotusopillisia lähestymistapoja ja enemmän tai vähemmän vieroksumaan muita. Syntini on suuri kun en ole kyennyt suhtautumaan eri lähestymistapoihin *objektiivisesti* eli tavalla, jossa - jos nyt joitakin lähestymistapoja sympatisoidaan muita enemmän - tämä tapahtuu tuon lähestymistavan objektiivisen totuudellisuuden eikä sympatisoijan subjektivistien mieltymysten pohjalta. Surkea subjektivistisuuteni näkyy nimenomaan siinä että olen hairautunut sympatisoimaan juuri niitä lähestymistapoja, jotka ankarana objektiivisesti katsoen eivät sympatiaa ansaitsisi, ja vieroksumaan juuri niitä, jotka ankarana objektiivisesti katsoen sympatiaa ansaitsisivat.

Syylisyyden hiki pusertuu otsalleni kun kuulen että identifioin arkitietoisuuden ja teellisen tietoisuuden käsitteet mielivaltaises-

ti ja lyön niillä leimoja oman mieleni mukaan. Uussubjektivisessa mielessäni nämä käsitteet ovatkin heittäneet täydellistä häränpylyä. Sil-lä eihän objektiivisesti ottaen voi toki pitää paikkaansa että kansainvälisen kilpailun 'mykät pakot' - 'itsenäistyneet' yhteiskuntasuhteet - ovat rajanneet luokkataistelun traditionaalissa mielessä hyvin ahtaaalle. Eihän toki voi pitää paikkaansa että puolueista - myös vasemmistopuolueista - on tämän kehityksen myötä tullut yhä pitemmälti 'valtiollisia' elimiä, joiden objektiiviseksi (!) tehtäväksi on yhä suuremmissa määrin tullut legitimoita niitä päätöksiä, joita 'kilpailukyyn säilyttämisen' nimissä tehdään. Eihän toki voi pitää paikkansa että ammattiyhdistysliikkeestä on tullut pitkälti työväenluokkaa kokonaisjärjestelmään integroiva elin (mikä ei tietysti merkitse etteikö siitä 'kakusta', mikä kansainvälisiin markkinapakkoihin sopeuduttaessa voidaan taata, yhäti kamppailtaisi - ainakin 'tulopolitiikan teatterissa'). Eihän suinkaan voi pitää paikkaansa että kaiken tämän myötä yhteiskunta on jakautumassa uudella tavalla - so. jakautumassa vallitsevasta tilanteesta hyötyvien hyväosaisten 'keskustaan', johon kilpailussa selviytyviä pääomia edustavien kapitalistien ohella kuuluu myös iso osa ammatitaitoista työväestöä, ja huono-osaisten 'laitaosaan', jonne ajautuvat kapitalistisen kilpailun 'sortamat ja solvaisemat'. Eihän toki näin ole - kaikki tällainen on puhdasta arki ajattelua. Eikö totta? Tosiasiassahan yhteiskunnallinen toiminta on juuri luokkataistelua - tiettyjen, sisäi-

keskustelua

sesti varsin yhtenäisten 'blokkien' tietoisesti omia etujaan ajavaa toimintaa, so. eduista ja vallasta käytävä kamppailua, jossa voimakkaimmat - monopolit - ovat 'etulyöntiasemassa'. Eikö totta?

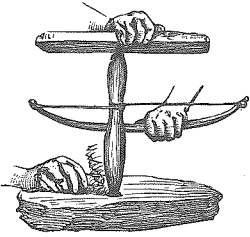
Ussubjektivistinen mieleni on siis langennut pitämään arkitietoisuutena sitä, mikä on tieteel- listä tietoisuutta, ja tieteellisenä tietoisuu- tena sitä, mikä on arkitietoisuutta. Ilmeisesti tämä johtuu siitä että olen - kuten Hemänu- s- taansanomattomalla objektiivisuudella huomaut- taa - selvästi antipatisoinut mm. valtiomonop- olistisen kapitalismin teoriaa ja sympatisoinut (hyvin pitkälle frankfurtilaista) 'itsenäisty- neiden' yhteiskuntasuhteiden lähestymistapaa. "Selvästi" antipatisoinut - vaikka kirjoitinkin monisteiden sivulla 116 ettei monisteessa vamokap- teoriaa kohtaan esitetty kritiikki pure yhtä lailla sen eri muotoihin (eli että se puree ni- menomaan sen naiiveimpaan, 'poliittisimpaan' muotoon). Mutta *objektiivisesti* ottaen en näin ilmeisesti olekaan kirjoittanut. "(Hyvin pitkäl- le frankfurtilaista)" 'itsenäistyneiden' yhteis- kuntasuhteiden ajatustapaa - vaikka kirjoitinkin monisteeni sivulla 141 että frankfurtilaiset ei-ivät ottaneet poliittisen taloustieteen kritiikkiä huomioon lähimainkaan riittävässä määrin. Mutta *objektiivisesti* ottaen en näin ilmeisestikään ole kirjoittanut. Jne. Näin armottoman objektiivin- en lukutapa paljastaa sanojen ilmiöpinnan alla piilevän olemuksen: ussubjektivismiin.

Mutta ei tässä kaikki. Häpeäni kasvaa lähes sietämättömäksi kun huomaan että esitellessäni tulkitsevan toiminnan lähestymistapaa olen lan- gennut täyteen relativismiin. Onhan toki täysin epätieteellistä ajatella että jos jostain teks- tistä voidaan esittää useampia kuin yksi perus- teltavissa oleva tulkinta, nämä kaikki ovat joil- takin osin oikeita. Relativismin saastuttamaan mieleeni ei hetkeksikään juolahtanut se että eri tulkintoja on voitava vertailla ja punnita ja että ne on voitava asettaa 'oikeellisuusjärjes- tykseen' kunnes - ehkä - yksi ainoa niistä osoi- tetaan objektiiviseksi ja ainoaksi oikeaksi. Mutta eipä hätää. Onneksi relativismini on pal- jastettu ja vieläpä sellaisen tahon toimesta, jo- ka varmaan osaa osoittaa keinot ainoiden oikei-

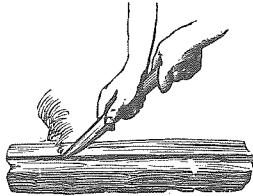
den tulkintojen löytämiseksi.

Hieman vakavammin puhuen: kun kirjoitan että olisin *kallistuvainen* sille kannalle ettei *kuvaamani kaltaisissa tapauksissa* ole osoitettavissa *yhtä ainoaa oikeaa* tulkintaa vaan että kaikki *ne* tulkinnat, joita voidaan *perustella*, ovat *joltakin osalta* oikeassa, tarkoitan sitä, mitä sanon, enkä muuta. En puhu varmuudella. En pu- hu kaikista mahdollisista tapauksista vaan esit- tämiäni esimerkkien kaltaisista tapauksista. En suinkaan kiellä eri tulkintojen adekvaattisuuden tms. arviointia; katson vain että esittämiäni esimerkkien kaltaiset tapaukset sallivat useam- man kuin yhden perusteltavissa olevan tulkinnan (kuten esimerkeistä käy ilmi). Esitän näkemys- näni että näistä tulkinnoista ei voida osoittaa yhtä ainoaa oikeaksi ja loppuja vääriksi, josta syystä jokaiseen niistä täytyy sisältyä *jotain* oikeaa. Mutta ehkä joku pystyy osoittamaan kus- sakin esimerkissä jonkin tulkinnan ainoaksi oi- keaksi - eli osoittamaan että yhtä tulkintaa lu- kuunottamatta missään muussa perusteltavissa ole- vassa (tai perusteltavissa olevalta näytävässä) tulkinnassa ei ole *mitään* oikeaa. Jään odotta- maan tätä (samoin kuin luvattua 20 perusteltua tulkintaa Suomen Kuvalehden jostain kansikuvas- ta - vaikkapa viime vuoden viimeisen numeron kansikuvasta).

Vielä: kun Hemänuksen esiinnottamassa kohdas- sa puhuin perusteluista tarkoitin tietenkin jär- keenkäyviä perusteluja, en mitä tahansa mielival- taisia perusteluja (vaikka toisaalta tiedänkin tämän kysymyksen vaikeaksi sikäli ettei meillä useinkaan ole mitään yksiselitteistä, algoritmis- ta tapaa perustelujen punnitsemiseksi). En siis suinkaan tarkoittanut että minkä tahansa tekstin (esim. tieteellisen) miten mielivaltaisesti ta- hansa perusteltu tulkinta olisi yhtä oikea kuin sen mikä muu perusteltu tulkinta tahansa. Kor- jaan: en tarkoittanut tietoisesti mutta nähtävästi olen tarkoittanut tiedostamattani, koska järk- kymätön objektiivinen lukutapa on tavoittanut

Tulen tekeminen hankaamalla.

sanojeni ilmipinnan alla piilevän relativismiolemuksen ja paljastanut sen (epäilemättä täysin maksimaalisen vastaavidenssin periaatetta noudattaen, muutahan emme voi epäillä).

Niinpä syvissä tunnontuskissa kehotan jokaista lukemaan monisteeni varoittavana esimerkkinä siitä, mitä kaikkea ajautuminen uussubjektivismin suohon saattaa tuottaa - miten se johtaa subjektiivisuudessaan yksipuolisiin ja virheelisiin sympatisointeihin ja antipatisointeihin, rajattomaan relativismiin jne. Itse tähän suohon surkeasti juuttuneena kehotan jokaista pysyttelemään huolellisesti objektivismin lujalla maaperällä, mistä käsin eri ajattelutapojen sympatisoiminen ja antipatisoiminen ei tapahdu pettävien subjektiivisten mieltymysten mukaan eikä yksipuolisesti vaan ajasta ikuisuuteen kestävästä objektiivisen totuuden pohjalta ja siten että jokainen ajatustapa saa tasapuolisesti sen hyväksynnän tai tuomion, mikä sille objektiivisesti kuuluu.

Veikko Pietilä

PS. Kaiken edellä sanotun jälkeen voin toki myöntää että Hemänuksen monistettani koskevilla tulkinnoissa on siinä mielessä *jotain* oikeaa etten aina ole osannut tai huomannut ilmaista ajatuksiani niin yksiselitteisesti ja simppeleisti kuin ilmeisesti olisi toivottavaa. Tämä ongelma on olemassa aina kun joudumme ilmaisemaan aja-

tuksiamme luonnollisella kielellä, joka on monikoodinen ja antaa sikäli mahdollisuuden erilaisiin tulkintoihin. Silti verrattuna siihen, mitä *halusin* sanoa, Hemänuksen tulkinnot eivät tee kohteelleen oikeutta. Sama koskee myös Niiniluodon ja Mannisen ajatuksiani koskeneita kritiikkejä *Tiede & edistyksen* numeroissa 2/1982 ja 3/1982. Se siitä.

Sama

PPS. Samassa *Tiedotustutkimuksessa* Tarmo Malmberg kommentoi jotakuta ainakin minulle tuntematonta Veikko Pietilää. - Esityksessäni *Varsi-tietä pitkökö?* kuvasin, mitä ns. 'uuden aallon' ns. 'loogisuus' on, mikä on sen pätevyysalue ja mikä ei. Toin esiin *useita* sellaisia itse *tärkeinä* pitämiäni kysymyksiä, joihin (arvo)logiinen tarkastelu ei sellaisenaan pure. En siis *samasta* arvon ja sanomalehden logiikkaa (koska muutoin minulle ei tuollaisia kysymyksiä olisi). En ole *monoloogikko*. Sen hölmöntuntuisen monomaanin monoloogikon, jota Malmberg kommentoi, täytyy siis olla joku toinen Veikko Pietilä. Edelleen. Sanoessani että viestinnässä "sanoma ei siirry vastaanottajaan vaan tämä tuottaa sen itse" en luonnollisesti kuvitellutkaan kuvaavani muuta kuin viestinnän yhtä (tosin hyvin tärkeää) aspektia. Siis sen, joka Malmbergin mukaan kuvittelee kuvanneensa näin koko viestinnän, täytyy olla joku toinen Veikko Pietilä. Edelleen. Toin esityksessäni esiin kysymyksen 'vastaanotosta' enemmän tai vähemmän jäljentävästi tuottavana toimintana *yhtenä* niistä kysymyksistä, joita 'uuden aallon' teoria ei välittömästi sellaisenaan tematisoi. Tällaisena en tietysti voinut käsitellä tätä tärkeää teemaa kovinkaan tyhjentävästi. Mutta missään tapauksessa en kiellä sitä että 'vastaanottotapahtuma' on ristiriitainen. Sen, joka Malmbergin mukaan "ei tunnu" (!) tätä ristiriitaisuutta myöntävän, täytyy olla joku toinen Veikko Pietilä. Edelleen. En väitä että "suomalaisessa tiedotusopissa olisi vain moninaisuutta [...] muttei ykseyttä". Se, että haluan kaihtaa perinteistä, koulukunnista tms. puhumista, ei tätä merkitse. En jätä edellyttämättä diskurssien yhteistä avaruutta vaan päinvastoin puhun nimenomaan suomalaisen tiedotusopin

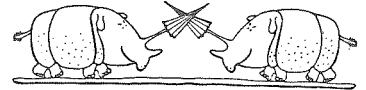
diskurssien avaruudesta. Sen, joka Malmbergin mukaan kieltää yhteisen diskurssiavaruuden ja myöntää vain moninaisuuden, täytyy siis joku toinen Veikko Pietilä. Edelleen. En ... mutta riittääköön. Poistun näyttämöltä. - Ehkäpä joskus jostain Haadeksen yöstä nousee esiin se aika yksinkertaisen ja suorastaan hölmön tuntuinen Veikko Pietilä, jota Malmberg on ottanut tehtäväkseen kommentoida. Itse en katso voivani puuttua asiaan tämän minulle tuntemattoman kaimani puolesta tämän enempää.

Sama

Realismin ongelmia

Mikä yhdistää Raimo Tuomelaa, Veikko Pietilää, Tarmo Malmbergia ja Pasi Falkia? Mikäli Pertti Hemänusta¹ on uskominen, kaikki he edustavat *uussubjektivismia* suomalaisessa nyky(yhteiskunta)tieteessä. Väite on kova, ja sellaiseksi se on myös tarkoitettu: on tullut aika vetää selkeä demarkaatiolinja tieteen (objektiivisuuden) ja epätieteen (subjektiivisuuden) välille. Tämä demarkaatiolinja on varmasti olemassa, mutta yritän tässä kirjoituksessa omalta osaltani näyttää toteen, että Hemänuksen tapa vetää se on pääasiassa virheellinen, vailla tosiolevaista korrelaattia.

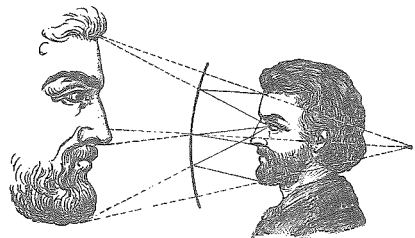
Heti alkuun on huomattava, että voimme puhua subjektiivisuudesta kahdessa eri merkityksessä. Ensimmäinen käyttötapa on negatiivinen: subjektiivismi on samaa kuin sattumanvaraisuus, mielivaltaisuus tms. Subjekti näyttäytyy oikean tiedon *esteenä*: objekti voi paljastua ainoastaan eliminoimalla subjekti. Tämä on termin käyttötapa Hemänuksella. Toinen merkitysvivahde on positiivinen: subjektiivisuus tarkoittaa samaa kuin subjektin tuottama, aikaansaama. Subjekti näyt-

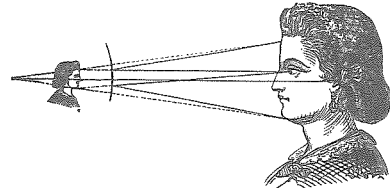
keskustelua

täytyy tällöin aina tiedon *ehtona*: objektin paljastaminen edellyttää subjektin. Tässä suhteessa tieto on aina subjektikeskeinen käsite epistemologisessa mielessä: tieto-oppi käsittelee sitä, miten ihminen voi saada todellisuudesta tietoa, mihin tämä perustuu jne. Tämä subjektilähettäisyys luonnehtii koko uuden ajan tietoteoreettista pohdiskelua Descartesista Kantin kautta nykypäivän ns. tieteelliseen realismiin.

Hemänus väittää nyt, että esittämäni² ontologia ja tietoteoria on subjektiivista ensinmainitussa, negatiivisessa mielessä: niitä ei vastaa mikään tosiolevainen. Koska Hemänus ei tunnu lainkaan mieltävän subjektiteeman toista - ja filosofisessa mielessä yhtä perustavaa - merkitystä, hän ajautuu ongelmiin jotka estävät häntä näkemästä oikeassa valossa ei ainoastaan subjektiivisuuden yleistä tieto-opillista, vaan myös oman kantani luonnetta. Luonnostelen ensin Hemänuksen sokean pisteen edellisessä kysymyksessä ja vastaan sitten hänen omaan kantaani kohdistamaan kritiikkiinsä.

Suurentunut valekuva koverassa peilissä.

Pienentynyt valekuva kuperaa peilissä.